

Terdik Szilveszter

Határon túli örökségünk (3. rész)

A nagykárolyi magyar görögkatolikus templom

Nagykároly Szatmár vármegye fontos mezővárosa, az utóbbi évszázadokban székhelye is volt. A város a 17. századtól egyre befolyásosabbá váló Károlyi-család birtoka volt, már a középkorban kastélyuk állt itt, Árpád-kori nemzetségi monostoruk a szomszédos Kaplony nevezetessége. A török háborúk és a Rákóczi-szabadságharc lezárása után Károlyi Sándor katolikus svábok telepítésével próbálta meg a város gazdasági erejét növelni. A birtokos család személyes szolgálatában álló, a vár védelmét biztosító hajdúkat a 17. század végétől telepítették le, a városnak ez a része lett a saját bíróval is rendelkező Hajdúváros. A szomszédos falvakból is sokan beköltöztek, így a görögkatolikusok száma tovább növekedett. Érdekes, hogy a valódi hajdúvárosokban már megszokott helyzet alakult ki, mivel az egyházközség egy része román, másik része szláv ajkú volt.

A források először az 1720-as években említik a görögkatolikus fatemplomot. 1736-ban már új templomot épített a közösség, szintén fából. Mivel az „oláh” többség és az „orosz” kisebbség nem tudott megegyezni az új templom közös használatán, az utóbbiak számára a Károlyi-család jószágkormányzója, a görög kereskedőcsaládból származó Rácz Demeter (1710–1782) nagyszabású, új téglatemplomot építtetett a szomszédos telekre. Az építkezések befejezéséig a szláv liturgikus nyelvet használó hívek a régi fatemplomba jártak.

A munkálatok 1737-ben kezdődtek. Az egyhajós épület keleten nyújtott arányú, félköríves szentéllyel záródik, nyugati végén két torony emelkedik. A templom hajója az északi és déli oldalon egy-egy oldalapszissal (klirosz) bővül, a hajó keleti felén nagyméretű kupolatorony emelkedik. Dob nélküli, de világítótornyos kupolája van a szentélynek is. A toronypárt és a nagy kupolát lanternás, hagymaidomokból szerkesztett sisakok fedik. Az épület külső homlokzatait valokatdíszek teszik változatosabbá. Az alaprajzi elrendezés és az épület arányai alapján föltételezem, hogy építtetői az ekkor már épülőfélben lévő máriapócsi kegytemplomot tekintették mintának. A hajó alatt kripta is található. 1739-ben már készen lehetett a templom, mivel ez az évszám olvasható az egyik kovácsoltvas toronykereszten (jelenleg a padláson, párdarabja a nagydobosi templomban van).

Érdekes a templom belső kialakítása. Nincs nyugati karzat, a hajó a két torony között síkmennyezetes, majd dongaboltozat fedí. A kupolatorony nyugati felében viszont van karzat, amelyet a padlásról lehet megközelíteni, ahová a hajó falaiba épített lépcsőkön lehet följutni. A karzat ajtaja fölött Rácz Demeter címere látható, a szemközti falon a négy evangélista stukkódomborműve kapott helyet. A boltozatokat is stukkók díszítik, amelyek a 18. század közepéről származhatnak. A stukkókon kívül még a kliroszok tölgyfa kántorpadjai tartoznak a templom eredeti díszítéséhez.

Az ikonosztázion 19 képből áll, Bródi László és felesége, Kihán Mária adományából készült 1857-ben, festője állítólag Hippon János, faragója Czinka László. Képeit fatáblákra festették, az alapképeken kívül csak a 12 apostol és az Utolsó vacsora kapott helyet rajta. Szerkezete szokatlan, mivel az ajtók fölötti közép részt üresen hagyták, hogy a karzaton ülő személyek éppen ráláthassanak a főoltárra. A főoltár baldachinos, oltárképe Jézus mennybemenetelét ábrázolja, a szatmárnémeti székesegyház főoltárának másolata, a 19. század első feléből származhat, akárcsak a márványozott felületű, klasszicista szószék.

A templom súlyos károkat szenvedett az 1834-es földrengés során, de rövidesen helyreállították. Újabb felújítás 1888-ban kezdődött, a kupolát ekkor Fencsik Kornél munkácsi festő díszítette négy evangéliumi jelenettel.

Az egyházközséget még 1823-ban a Nagyváradi Egyházmegyéhez csatolták. Hosszú küzdelem árán 1908-ban érték el, hogy újra a Munkácsi Egyházmegyéhez tartozhassanak, a siker emlékét márványtábla örökíti meg az északi oldalajtó fölött. A Hajdúdorogi Egyházmegye alapítása után fölmerült, hogy a székhely Nagykarolyba kerüljön. Ha így alakul, a templom ma akár társszékesegyház lehetne.

Az utóbbi években jelentős felújítási munkálatok kezdődtek, amelyek súlyos terhet jelentenek a maroknyi közösségnek, de reméljük, a templom hamarosan visszanyerheti eredeti pompáját.

